

dr hab. Beata Bilicka, prof. UMK
Katedra Teologii Praktycznej
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
bilicka@umk.pl
ORCID 0000-0002-1223-4889

**Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
ks. dr. Adamowi Bielinowiczowi**

Wypełniając postanowienie Rady Doskonałości Naukowej z dnia 30 czerwca 2020 roku w sprawie wyznaczenia części składu komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Adamowi Bielinowiczowi w dziedzinie nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne (Z7.4000.3.2020.3.AM) wszczętym 9 kwietnia 2020 roku oraz Uchwały Nr 24 Rady Naukowej Dyscypliny nauki teologiczne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 4 sierpnia 2020 roku, po wnikliwym zapoznaniu się z osiągnięciami naukowymi, dydaktycznymi, organizacyjnymi i popularyzującymi naukę Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego, jako recenzent jednoznacznie stwierdzam, że **ksiądz dr Adam Bielinowicz posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologiczne, a tym samym spełnia warunki określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. 2020 r. poz. 85 ze zm.)**. Sformułowane przekonanie uzasadniam w recenzji przygotowanej zgodnie z zasadami określonymi w umowie o dzieło nr 74/21.000.001/2020 (§ 2 pkt 5-6.).

1. Podstawowe dane o Kandydacie

Ksiądz dr Adam Bielinowicz ukończył w 1998 roku studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie. W tym samym roku uzyskał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim tytuł magistra teologii na podstawie pracy *Śłużba Boża w Królestwie Pruskim w świetle dokumentu „Ustawy kościelne Królestwa Pruskiego krótko zebrane i wydrukowane w Królewcu” z 1731 roku* napisanej pod kierunkiem o. prof. dra hab. Celestyna Napiórkowskiego OFMConv. W 2007 roku na

podstawie odbytych studiów i pracy magisterskiej otrzymał tytuł licencjata teologii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W tej samej uczelni w 2009 roku uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie katechetyki na podstawie odbytych studiów i rozprawy doktorskiej *Katechizacja w archidiecezji warmińskiej w latach 1945-2005*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Kazimierza Misiaszka. Od 2009 roku zatrudniony jest na stanowisku adiunkta na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Habilitant jest absolwentem studiów podyplomowych w zakresie zaawansowanych technologii informatycznych, które ukończył w 2017 roku na Wydziale Matematyki i Informatyki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

W latach 1998-2005 był wikariuszem w parafii Bogarodzicy Dziewicy Matki Kościoła w Olsztynie oraz pracował na stanowisku nauczyciela religii w Szkole Podstawowej Nr 30 w Olsztynie. Od 2005 roku pracuje w Wydziale Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, zajmował kolejno stanowisko referenta (2005-2007), wicedyrektora (2007-2017), dyrektora (od 2017 r. do chwili obecnej).

Kandydat nie ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

2. Osiągnięcia naukowe

a) Osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mówi art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z późniejszymi zmianami, Habilitant przedstawił monografię *Rozwój kompetencji informatycznych nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej*, opublikowaną w 2020 roku w Wydawnictwie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (ISBN 978-83-8100-198-4), recenzowaną przez ks. prof. dra hab. Kazimierza Misiaszka i dra hab. Piotra Drzewieckiego, prof. UKSW.

Monografia liczy 327 stron i dzieli się na: wykaz skrótów, wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografię, aneks, spis tabel i spis wykresów, streszczenie w języku angielskim. Wstęp zawiera główny problem badawczy, który Autor opisał jako „rozwój kompetencji informatycznych nauczycieli religii w odniesieniu przede wszystkim do kontekstu szkolnego, ale także i po części katechetycznego, ponieważ duża grupa nauczycieli religii zaangażowana jest również w katechezę parafialną” (s. 14). Cel badawczy został sformułowany bardzo ogólnie, we wstępie brakuje problemów/pytań szczegółowych, które wskazałyby na złożoność badań. Autor zdefiniował je dopiero w rozdziale III wskazując na siedem celów badawczych:

„1) diagnoza poziomu kompetencji informatycznych nauczycieli religii; 2) określenie ewentualnych rozbieżności tego poziomu z kompetencjami, którymi nauczyciel powinien dysponować; 3) określenie działań służących rozwojowi kompetencji informatycznych; 4) wskazanie ewentualnych słabych punktów w kształceniu przyszłych nauczycieli religii i formacji permanentnej w zakresie TIK; 5) dostępność i wykorzystanie urządzeń i oprogramowania TIK w nauczaniu religii; 6) przyczyny niedostatecznego wykorzystania TIK w opinii respondentów; 7) plany ankietowanych nauczycieli religii związane z własnym rozwojem kompetencji informatycznych” (s. 150-151).

Istotny dla pracy naukowej jest sposób dokumentowania wyników badań. Bibliografia zawarta w monografii jest stosunkowo obszerna (s. 289-309). Obejmuje źródła, dokumenty Kościoła, opracowania, encyklopedie i słowniki. Ze względu na przedmiot badań zamieszczono również bogatą netografię. W zakresie źródeł Habilitant wykorzystał przede wszystkim kwestionariusz ankiety (zamieszczony w aneksie, s. 311-318), transkrypcje wywiadów przeprowadzonych z nauczycielami religii zatrudnionymi w archidiecezji warmińskiej, materiały archiwalne (Archiwum Wydziału Teologii UWM w Olsztynie oraz Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie), notatki z rozmów. Autor korzystał również z dokumentów Kościoła, do których zaliczył dokumenty powszechnego nauczania Kościoła i Kurii Rzymskiej (*Kodeks prawa kanonicznego* oraz *Katechizm Kościoła Katolickiego*), dokumenty nauczania papieskiego (Jana Pawła II i Benedykta XVI), dokumenty Kurii Rzymskiej i Rady Papieskiej (*Dyrektorium ogólne o katechizacji* oraz dokument *Kościół a Internet*), dokumenty Konferencji Episkopatu Polski (*Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* oraz *Podstawę programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* wydaną kolejno w 2001 r., 2010 r., 2018 r.) oraz inne dokumenty, w których znalazły się instrukcje, rozporządzenia itp. Habilitant wykorzystał w szerokim zakresie literaturę przedmiotu zawierającą monografie, rozdziały w monografiach naukowych i artykuły naukowe, odwoływał się również do encyklopedii i słowników.

Przyjęta przez Autora struktura monografii jest typowa dla prac empirycznych, po rozdziałach teoretycznych następują rozdziały empiryczne. Całość wieńczy wnioski i postulaty oraz zakończenie. Przypisy wykonano poprawnie i konsekwentnie.

Pierwszy rozdział pracy stanowi wprowadzenie w problematykę badań nad rozwojem kompetencji informatycznych nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej. Po wstępnych wyjaśnieniach terminologicznych Habilitant wskazuje na rolę technologii informacyjno-komunikacyjnych we współczesnej szkole, ze szczególnym uwzględnieniem lekcji religii rzymskokatolickiej. Następnie opisuje wybrane narzędzia cyfrowe, które mogą być

wykorzystane na szkolnych lekcjach religii. Są to między innymi aplikacje mobilne, blogi i wideoblogi, grupy katechetyczne na Facebooku, katolickie strony internetowe, oferty wydawnictw katechetycznych itd.

W drugim rozdziale wyjaśniono kluczowe dla rozprawy pojęcie kompetencji informatycznych. Habilitant wychodzi od ogólnego pojęcia kompetencji w odniesieniu do nauczycieli, aby następnie wyjaśnić, czym są kompetencje informatyczne, w jakim zakresie mówią o nich dokumenty instytucji europejskich, polskiego prawa oświatowego, a w odniesieniu do nauczycieli religii także dokumenty Kościoła katolickiego w Polsce.

Rozdział trzeci opisuje metodologiczne założenia badań ilościowych i jakościowych. Autor formułuje cele i przedmiot badań oraz stawia problemy i hipotezy badawcze. Opisuje wykorzystane w pracy metody i techniki badawcze, którymi są sondaż diagnostyczny zrealizowany za pomocą ankiety oraz studium indywidualnych przypadków zrealizowane za pomocą wywiadu. Wskazuje na zmienne i ich wskaźniki, opisuje narzędzia badawcze, organizację i środowisko badań, które przeprowadzono w okresie od początku lutego do końca marca 2018 roku na grupie 261 nauczycieli religii (s. 161). Badania poprzedził pilotaż na grupie 7 nauczycieli.

Kolejny rozdział zawiera wyniki badań ilościowych prowadzonych za pomocą ankiety. Przedstawiono je w formie opisowej oraz za pomocą czytelnych tabel i wykresów. Istotnym uzupełnieniem badań ilościowych są badania jakościowe przeprowadzone za pomocą wywiadu na grupie 6 nauczycieli. Wyniki tych badań zostały przedstawione za pomocą studium przypadków.

W ostatnim, piątym rozdziale Habilitant formułuje wnioski i postulaty, które posiadają znaczący wymiar praktyczny. Weryfikuje przyjęte w rozdziale trzecim hipotezy i wskazuje konkretne rozwiązania mające na celu dalszy rozwój kompetencji informatycznych nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej, które mogą być wykorzystane także w innych diecezjach.

b) Dane naukometryczne

Trudno jest odpowiedzieć na pytanie o takie dane jak sumaryczny współczynnik Impact Factor, liczbę cytowań oraz indeks Hirscha. Badania naukowe ks. Doktora dotyczą przede wszystkim problematyki związanej z nauczaniem religii i katechezą w Polsce, dziedzictwa historycznego, kulturowego oraz religijnego Warmii i Mazur, czyli regionu, z którego wywodzi się Habilitant. Szczególne znaczenie posiadają badania empiryczne prowadzone na terenie archidiecezji warmińskiej, co z natury rzeczy nie podlega pod wskazane wyżej kryteria. Sumaryczna liczba punktów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego za publikacje po

doktoracie wynosi 278 pkt (źródło: Expertus, dostęp 22 X 2020 r.), w tym monografie (2) = 112 pkt, rozdziały w monografiach naukowych (15) = 80 pkt, artykuły w czasopiśmie naukowych (11) = 78 pkt, redakcje monografii (3) = 8 pkt.

c) Publikacje naukowe, monografie, rozdziały w monografiach autorstwa lub współautorstwa Kandydata

Dorobek naukowy Habilitanta po doktoracie obejmuje 2 monografie naukowe, 15 rozdziałów w monografiach naukowych, 3 redakcje prac zbiorowych, 2 referaty opublikowane w materiałach pokonferencyjnych i 11 artykułów naukowych. Wśród wiodących obszarów badawczych, którymi zajmuje się Habilitant można wymienić cztery zasadnicze:

1. Historia katechizacji i szkolnego nauczania religii w archidiecezji warmińskiej.
2. Dydaktyka nauczania religii.
3. Pedeutologia.
4. Dziedzictwo narodowe, kulturowe, religijne Warmii i Mazur.

Pierwszym obszarem badawczym, który podjął ks. Doktor na początku swojej drogi naukowej, jest problematyka rozwoju katechizacji na terenie archidiecezji warmińskiej od zakończenia drugiej wojny światowej do 2005 roku, która znalazła szerokie omówienie w autorskiej monografii *Katechizacja w archidiecezji warmińskiej w latach 1945-2005*, (Olsztyn 2010, ss. 256). To najobszerniejsza publikacja z omawianego obszaru badawczego, niemniej ważne i godne podkreślenia są także artykuły naukowe podejmujące problematykę nauczania religii w archidiecezji warmińskiej: 1) *Nauczanie religii w archidiecezji warmińskiej 1992-2012*; 2) *Przygotowanie młodzieży do bierzmowania w archidiecezji warmińskiej*; 3) *Znaczenie katechizmu ks. Tadeusza Świrtuna*; 4) *Opinie prasowe w dziennikach olsztyńskich z lat 1990-1991 o powrocie nauczania religii do szkół*; 5) *Przygotowanie alumnów do nauczania religii i katechezy parafialnej, prowadzone w WSD „Hosianum” w latach 1949-2015*; 6) *Nowe programy i podręczniki nauczania religii w archidiecezji warmińskiej*; 7) *Katecheza parafialna w archidiecezji warmińskiej stan obecny (październik 2012) i wyzwania na przyszłość*; 8) *Systematyczna katecheza parafialna dzieci i młodzieży w archidiecezji warmińskiej w świetle dekretu metropolity warmińskiego z 2015 roku*.

Drugi obszar stanowią badania w zakresie dydaktyki, a zwłaszcza metodyki nauczania religii. Zmierzające one do poszukiwania odpowiedzi na pytanie o możliwość wykorzystania technik negocjacyjnych w rozwiązywaniu szkolnych konfliktów, korelacji nauczania religii z wybranymi obszarami edukacji, a także problematyki wynikającej z założeń programowych katechezy w Polsce oraz narzędzi usprawniających nauczanie religii w szkole. Są to publikacje:

1) *Negocjacje jako przedmiot refleksji naukowej. Literatura i stanowiska badawcze w zakresie negocjacji*; 2) *Teoretyczne podstawy konfliktów i ich znaczenie w szkolnym nauczaniu religii*; 3) *Stworzenie świata i człowieka w założeniach programowych i wybranych podręcznikach do nauczania religii*; 4) *Korelacja szkolnego nauczania religii z edukacją regionalną w Kościele rzymskokatolickim na przykładzie archidiecezji warmińskiej*; 5) *Korelacja szkolnego nauczania religii z edukacją zdrowotną na przykładzie archidiecezji warmińskiej*; 6) *Zagadnienie aborcji w założeniach programowych i wybranych podręcznikach do religii*; 7) *The issue of old age in curriculum guidelines for religious education*; 8) *Blog – użyteczne narzędzie katechizacji*.

Kolejnym, bardzo ważnym obszarem zainteresowań naukowo-badawczych ks. dra Adama Bielinowicza są zagadnienia dotyczące pedeutologii. Najważniejszym osiągnięciem w tym zakresie jest monografia na temat rozwoju kompetencji informatycznych nauczycieli religii na terenie archidiecezji warmińskiej, opisana w punkcie 2a niniejszej recenzji. Habilitant podejmował także inne badania, które prowadził wśród wybranych grup nauczycieli religii. Wyniki badań opublikował w artykułach naukowych: 1) *Przygotowanie do małżeństwa w ramach szkolnego nauczania religii w opinii katechetów zatrudnionych na terenie Archidiecezji Warmińskiej*; 2) *Kompetencje nauczycieli w kontekście różnorodności kulturowej w opinii katechetów archidiecezji warmińskiej*; 3) *Recepcja Dyrektorium ogólnego o katechizacji (1997) wśród nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej*; 4) *Recepcja dokumentu „Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii – I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej” wśród nauczycieli religii*.

Habilitant podejmuje różne problemy badawcze, wykraczające także poza główne zainteresowania związane z nauczaniem religii. Przedmiotem jego badań jest dziedzictwo naukowe, kulturowe i religijne Warmii i Mazur. Wygłaszał na ten temat referaty na krajowych i zagranicznych konferencjach oraz opublikował artykuły: 1) *Rewindykacja majątku kościelnego w diecezji i archidiecezji warmińskiej po 1989 roku*; 2) *Działalność Krajowego Stowarzyszenia Brasławian na rzecz rozwoju różnorodności kulturowej społeczności lokalnej*; 3) *Działalność stowarzyszenia Centrum Ochotników Cierpienia Archidiecezji Warmińskiej*; 4) *Edukacyjna działalność Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Wileńsko-Nowogródzkiej w Szczytnie w kontekście międzykulturowym*.

Wszystkie wyżej wymienione publikacje to rozdziały w monografiach naukowych i artykuły w punktowanych, recenzowanych periodykach naukowych. Godna podkreślenia jest różnorodność problemów badawczych, pasja badawcza Habilitanta, pracowitość i sumienność niezbędna do prowadzenia badań empirycznych.

d) Informacje o najważniejszych czasopismach, w ramach których Kandydat publikował prace naukowe

W dorobku naukowym Kandydata znajduje się 11 artykułów naukowych. Wszystkie były recenzowane, ich merytoryczna zawartość nie budzi zastrzeżeń, tematyka badań jest aktualna i ważna dla polskiej katechetyki. Wszystkie artykuły opublikowano w punktowanych czasopismach naukowych:

* „Studia Warmińskie” – Rocznik Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w którym w latach 2012-2017 Habilitant opublikował 6 artykułów (*Nowe programy i podręczniki nauczania religii w archidiecezji warmińskiej; Katecheza parafialna w archidiecezji warmińskiej stan obecny (październik 2012) i wyzwania na przyszłość; Działalność stowarzyszenia Centrum Ochołników Cierpienia Archidiecezji Warmińskiej; Zagadnienie aborcji w założeniach programowych i wybranych podręcznikach do religii; Blog – użyteczne narzędzie katechizacji; Recepcja dokumentu „Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii – I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej” wśród nauczycieli religii*).

* „Forum Teologiczne” – recenzowany rocznik naukowy wydawany na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w którym Kandydat w 2016 roku opublikował artykuł *The issue of old age in curriculum guidelines for religious education (Problem starości w założeniach programowych nauczania religii)*.

* „Studia Katechetyczne” – czasopismo naukowe wydawane na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, we współpracy ze Stowarzyszeniem Katechetów Polskich, w którym w latach 2016-2017 opublikowano 2 artykuły Habilitanta (*Systematyczna katecheza parafialna dzieci i młodzieży w archidiecezji warmińskiej w świetle dekretu metropolity warmińskiego z 2015 roku; Statuty I (XIV) Synodu archidiecezji warmińskiej wobec wybranych wskazań „Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji” (1997)*).

* „Studia Elbląskie” – czasopismo naukowe Wyższego Seminarium Diecezji Elbląskiej w Elblągu, afiliowanego do Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Ks. dr Adam Bielinowicz opublikował w nim artykuł *Korelacja szkolnego nauczania religii z edukacją zdrowotną na przykładzie archidiecezji warmińskiej* (2013 r.).

* „Studia Wchodniosłowiańskie” – rocznik naukowy poświęcony badaniom nad literaturą i językami narodów wschodniosłowiańskich, wydawany przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku, w który Habilitant opublikował artykuł *Edukacyjna działalność*

Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Wileńsko-Nowogródzkiej w Szczytnie w kontekście międzykulturowym (2018 r.).

e) Rola Kandydata w ramach powstania współautorskich prac naukowych

Ks. dr Adam Bielinowicz nie jest współautorem prac naukowych, tzn. prac dwuautorskich lub wieloautorskich. Posiada jednakże doświadczenie pracy redakcyjnej. Był redaktorem 3 prac zbiorowych, w tym jednej wydanej w języku angielskim (*Improvement of pupils disciplining skills*). Ponadto jest członkiem komitetu redakcyjnego punktowanego czasopisma naukowego „Forum Teologiczne” wydawanego na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Jest także redaktorem podręczników dla klas I, II, V opublikowanych przez Wydawnictwo Katechetyczne w Warszawie.

f) Ocena wskazanego przez Kandydata osiągnięcia naukowego i jego wkładu w rozwój dyscypliny nauki teologiczne

Przystępując do oceny monografii, przedstawionej na wstępie niniejszej recenzji, należy uwzględnić okoliczności jej powstania, na które składają się nie tylko naukowe zainteresowania Habilitanta, ale także jego kompetencje w zakresie szkolnego nauczania religii z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Nie bez znaczenia była w tym względzie praca ks. Doktora w szkole na stanowisku nauczyciela religii (1998-2005), praca w Wydziale Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, a przede wszystkim ukończone w 2017 r. studia podyplomowe, które pogłębiły jego wiedzę i umiejętności w zakresie zaawansowanych technologii informatycznych.

Rozwój kompetencji informatycznych nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej to bez wątpienia praca pionierska i bardzo potrzebna polskiej katechetyce. Obecnie, w czasie pandemii koronawirusa sar-cov-2 nawet najwięksi sceptycy nie mają już wątpliwości, że nie ma szkolnej lekcji religii bez wykorzystania przynajmniej w stopniu podstawowym nowych technologii. Potrzebna zdalnego nauczania zweryfikowała w tym względzie postawy dotychczasowych przeciwników TIK w katechezie.

Z wielkim uznaniem i wdzięcznością należy przyjąć wyniki pracy badawczej Habilitanta, z której korzystać będą nie tylko teoretycy, ale także i praktycy. Należy podkreślić, że w Polsce nie prowadzi się w zakresie dyscypliny nauki teologiczne szczegółowych i systematycznych badań na temat zastosowania nowych technologii w nauczaniu religii. W opublikowanym w 2017 r. największym jak dotąd raporcie na temat cyfryzacji polskich szkół *Polska szkoła w dobie cyfryzacji. Diagnoza 2017*, opracowanym przez zespół badawczy

Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego oraz Public Consulting Group (PCG) Edukacja, pod kierunkiem prof. Marleny Plebańskiej, mamy jedynie wzmiankę, że TIK jest obecny na lekcjach religii, nie wiemy jednak nic o kompetencjach informatycznych nauczycieli religii. Znane mi badania naukowe na temat TIK na szkolnych lekcjach religii koncentrowały się jak dotąd na zagadnieniu narzędzi cyfrowych, a nie kompetencjach ich użytkowników, np. rozprawa doktorska z katechetyki Mateusza Pisarka *Cyfrowe narzędzia edukacyjne w dydaktyce nauczania religii. Studium katechetyczne* napisana pod kierunkiem ks. dra hab. Pawła Mąkosy, prof. KUL na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (2018 r.).

Jestem głęboko przekonana, że na gruncie polskiej katechetyki Habilitant rozpoczął nowy nurt badań, które powinny być podjęte w innych diecezjach. Pozwolą one zdiagnozować oraz ocenić popandemiczne kompetencje cyfrowe nauczycieli religii i jeżeli to koniecznie wprowadzić zmiany w sposobie przygotowania studentów do pracy w szkole na stanowisku nauczyciela religii oraz skorygować działania w zakresie permanentnej formacji katechetów. Za pierwsze odpowiedzialne są środowiska uniwersyteckie, za drugie zarówno przedstawiciele Oświaty, jak i Kościoła katolickiego, co Habilitant dobrze uzasadnił we *Wnioskach i postulatach* (s. 261-280). Wnioski, do których doszedł Badacz stanowią przyczynek do budowania nowej strategii kształcenia studentów na wydziałach teologicznych w Polsce oraz formacji nauczycieli religii zwłaszcza w zakresie dydaktyki. Powinna ona uwzględniać założenia dydaktyki cyfrowej, zarówno w zakresie teoretycznej wiedzy, jak i praktycznych umiejętności informatycznych.

Monografia została bardzo dobrze przygotowana, także pod względem formalnym. Nie można mieć zastrzeżeń co do jej struktury. Napisana jest językiem komunikatywnym, co sprawia, że rozprawa mimo iż posiada charakter naukowy jest dla czytelnika jasna i przystępna. Może po nią sięgnąć nie tylko teolog, katechetyk, pedagog, socjolog, ale także nauczyciel religii i duszpasterz. Okładka, na której zapisano fragment Ewangelii wg św. Mateusza w kodzie binarnym, intryguje i zachęca do lektury.

Wyniki badań zostały bardzo dobrze udokumentowane, przedstawione w formie opisowej, tabel i wykresów. Godna podkreślenia jest także sprawność w podejmowaniu przez Habilitanta pracy interdyscyplinarnej. Ks. dr Adam Bielimowicz daje się poznać nie tylko jako katechetyk, ale także badacz o wysokich kompetencjach informatycznych, który umiejętnie prowadzi badania teoretyczne i empiryczne.

Widoczny w rozprawie dobry warsztat badawczy, logiczny sposób dowodzenia oraz formułowania wniosków pozwalają wysoko ocenić wartość merytoryczną monografii.

Z obowiązku recenzenckiego pozwolę sobie jednak na kilka uwag, które wyłoniły się w czasie lektury:

1. Dokumenty organów świeckich (np. Komisji Europejskiej, Ministra Edukacji Narodowej) zostały w bibliografii błędnie zaliczone do dokumentów Kościoła (s. 291-294). Nie rozumiąłem także binarny podział na: Dokumenty powszechnego nauczania Kościoła i Kurii Rzymskiej (s. 290) oraz Dokumenty Kurii Rzymskiej i Rady Papieskiej (s. 291).
2. Procentowa suma wypowiedzi ankietowanych przedstawiona na wykresie 8 (s. 171) wynosi 100,1% co sugeruje, że został popełniony błąd tym bardziej, że jak podkreśla Habilitant na pytanie o deklaracje dotyczące sprawności obsługi komputera odpowiedzieli wszyscy ankietowani.
3. Na stronie 108 (trzecia i czwarta linijka od góry) jest: „Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2012 roku”, a powinno być: Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r.
4. Publikacja, jak podkreśla Autor (przypis 326, s. 111) została oddana do druku w lipcu 2019 roku, dlatego nie można zgodzić się z twierdzeniem, że „Obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 marca 2013 roku definiuje kryteria, które zobowiązani są wypełnić nauczyciele planujący osiągnięcie kolejnych stopni awansu zawodowego” (s. 121), ponieważ w okresie, w którym prowadzono badania obowiązywało Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. 2018 poz. 1574). Ze względu na powyższe wnioski, do których doszedł Habilitant (s. 121-122) nie odzwierciedlają procedury awansu zawodowego, która w powyższym rozporządzeniu została zmieniona. Istotne zmiany dotyczyły m.in. wymagań w zakresie kompetencji informatycznych. Od nauczycieli stażystów ubiegających się o stopień nauczyciela kontraktowego (§ 6 ust 2 pkt 6) oraz nauczycieli kontraktowych ubiegających się o stopień nauczyciela mianowanego (§ 7 ust. 2 pkt 8) wymagano „umiejętności korzystania w pracy, zwłaszcza w trakcie prowadzonych zajęć, z narzędzi multimedialnych i informatycznych”. Z kolei nauczyciel mianowany ubiegający się o stopień nauczyciela dyplomowanego powinien „podejmować działania mające na celu doskonalenie warsztatu pracy, w tym umiejętności stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej” (§ 8 ust. 1 pkt 1) oraz posiadać „umiejętność wykorzystania w pracy metod aktywizujących ucznia oraz narzędzi multimedialnych i informatycznych, sprzyjających procesowi uczenia się” (§ 8 ust. 3 pkt 1). Ze względu na powyższe treść monografii (s. 121-122) wymaga erraty.
5. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem „Do tej pory [do X 2017, przypis BB], po uzyskaniu awansu na nauczyciela dyplomowanego, nauczyciel nie miał możliwości dalszego rozwoju

zawodowego powiązanego z awansem finansowym” (s. 123). Zgodnie z Ustawą z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2000 Nr 19 poz. 238 i 239) ze zm. „Nauczycielowi dyplomowanemu, posiadającemu co najmniej 20-letni okres pracy w zawodzie nauczyciela, w tym co najmniej 10-letni okres pracy jako nauczyciel dyplomowany, oraz znaczący i uznany dorobek zawodowy, na wniosek Kapituły do Spraw Profesorów Oświaty może być nadany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania tytuł honorowego profesora oświaty” (art. 9i ust. 1), co wiąże się z jednorazowym bardzo wysokim wynagrodzeniem.

6. Badania z wykorzystaniem techniki wywiadu były prowadzone w marcu i kwietniu 2018 roku, a więc w okresie, kiedy Autor pełnił funkcję wikariusza do spraw katechezy w archidiecezji warmińskiej. Czy relacja przełożony – podwładny miała wpływ na wyniki badań? Czy można je uznać za obiektywne?

Powyższe uwagi w niczym nie naruszają niekwestionowanej wartości monografii, są jedynie pewnymi sugestiami. Niektóre polemiczne kwestie nie tyle obniżają wartość dorobku naukowego i samej monografii, co stanowią raczej zapowiedź interesującej dyskusji. Monografia bez wątpienia spełnia wymogi stawiane rozprawom naukowym. Jest nowatorskim, oryginalnym dziełem o wysokich walorach naukowych i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologiczne.

g) Istotna aktywność naukowa Kandydata

Ks. dr Adama Bielinowicz od momentu rozpoczęcia pracy akademickiej na stanowisku adiunkta podejmuje coraz to nowsze zadania i problemy badawcze w zakresie historii nauczania religii oraz katechizacji na terenie archidiecezji warmińskiej; dydaktyki, a zwłaszcza metodyki nauczania religii; pedeutologii; dziedzictwa narodowego, kulturowego, religijnego Warmii i Mazur. Należy podkreślić, że nie są to przypadkowe i jednostkowe obszary badawcze, ale oryginalne i szersze prace. Habilitant prowadził badania, których wyniki publikował oraz wygłaszał w formie wystąpień konferencyjnych.

Ważnym przejawem aktywności naukowo-badawczej jest czynny udział w konferencjach. Ks. dr Adam Bielinowicz nie tylko współorganizował konferencje naukowe, ale także chętnie wyjeżdżał na konferencje zagraniczne, na których wygłosił 4 referaty (Rosja – Jarosław, 2014 r.; Białoruś – Grodno, 2016 r.; Niemcy – St. Augustin 2019 r.; Gruzja – Kutaisi, 2019 r.). Był także aktywnym uczestnikiem na sympozjach międzynarodowych w Polsce, na których wygłosił 2 referaty (Białystok 2017 r. i 2019 r.) oraz konferencji krajowych, na których wygłosił 5 referatów. Na uwagę zasługuje zróżnicowana tematyka

wystąpien konferencyjnych, które dały Habilitantowi możliwość upowszechniania badań nie tylko w kraju, ale także za granicą. Tematyka referatów, z których 2 opublikowano w materiałach pokonferencyjnych, odzwierciedla obszary badawcze z zakresu katechetyki oraz dziedzictwa narodowego i kulturowego, które dominują w pracy naukowo-badawczej Habilitanta.

Godnym podkreślenia jest udział ks. dra Adama Bielinowicza w kilku projektach badawczych na Wydziale Teologii w Olsztynie: *Państwo, Kościół, edukacja w jednoczącej się Europie* (2011 r.), *Człowiek w kontekście nauki, wiary i uwarunkowań społecznych* (2012-2015) oraz *Historyczne, kulturowe i antropologiczne obszary badań teologicznych* (projekt realizowany od 2016 r.).

Habilitant jest aktywnym członkiem stowarzyszeń naukowych, od 2017 roku należy do Polskiego Towarzystwa Informatycznego oraz Stowarzyszenia Katechetyków Polskich, dla członków którego na sympozjum *Nauczanie religii w rzeczywistości zmediatyzowanej* (Częstochowa 2019 r.) wygłosił referat *Kompetencje informatyczne nauczycieli religii*.

h) Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Na uznanie zasługuje różnorodna aktywność Habilitanta, zarówno w sferze działań dydaktycznych, organizacyjnych oraz w zakresie dzielenia się wynikami z prowadzonych badań naukowych.

Ks. dr Adam Bielinowicz od 2009 roku do chwili obecnej zatrudniony jest na stanowisku adiunkta na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, gdzie prowadził wykłady i ćwiczenia z przedmiotów, których tematyka odpowiada naukowym zainteresowaniom Habilitanta i kwalifikacjom zdobytym na studiach podyplomowych w zakresie zaawansowanych technologii informatycznych. Są to: Technologia informacyjna, Technologia informacyjna w pracy pedagogicznej, Podstawy pedagogiki, Dydaktyka nauczania religii. Pod jego kierunkiem napisano 9 prac magisterskich, 2 z nich zostaną niebawem zakończone. Ponadto był recenzentem 40 prac magisterskich napisanych na Wydziale Teologii UWM i pełni obecnie rolę promotora pomocniczego w jednym przewodzie doktorskim.

Godna podkreślenia jest umiejętność łączenia pracy naukowej, dydaktycznej z aktywnością organizacyjną przede wszystkim na Wydziale Teologii, na którym Habilitant był współorganizatorem 3 konferencji naukowych organizowanych cyklicznie pod wspólną nazwą Dni Interdyscyplinarne (*Jak katechizować dzisiaj?*, 2013 r.; *Oświadczenie pacjenta pro futuro jako problem medyczny, etyczny, teologiczny i prawny*, 2018 r.; *W trosce o wychowanie:*

rodzina, szkoła, Kościół, policja. W czterdziestolecie ogłoszenia Adhortacji Apostolskiej „Catechesi tradendae” św. Jana Pawła II, 2019 r.). Ponadto w 2015 r. zorganizował międzynarodowe spotkanie Uniwersytetów Trzeciego Wieku, które zakończyło się podpisaniem umowy międzynarodowej Wydziału Teologii z Uniwersytetami Trzeciego Wieku działającymi w Austrii, na Białorusi, Litwie, Łotwie, Ukrainie.

Uwagę zwracają umiejętności organizacyjne, pasja naukowa, zaangażowanie i pracowitość ks. dra Adama Bielinowicza. W aktywności Habilitanta nie brakuje działań podejmowanych w zakresie popularyzacji nauki. Na uznanie zasługuje zaangażowanie i wkład w dokształcanie kadry pedagogicznej, przede wszystkim nauczycieli religii, dla których zorganizował w latach 2009-2020, przy współpracy z Wydziałem Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej oraz Kuratorium Oświaty w Olsztynie 20 konferencji. Tematyka spotkań odzwierciedlała aktualne problemy katechetyczne, między innymi: komunikacja na lekcjach religii, nowa ewangelizacja, wyzwania dzisiejszej katechezy, warsztat pracy nauczyciela religii, nauczanie religii w świetle nowych dokumentów katechetycznych, posłannictwo katechety wobec nakazu misyjnego i wiele innych.

3. Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę całokształt pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej jednoznacznie stwierdzam, że ksiądz dr Adam Bielinowicz posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologicznej, a tym samym spełnia warunki określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (tekst jednolity: Dz. U. 2020 r. poz. 85 ze zm.). Habilitant posiada kwalifikacje do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Wniosuję o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

dr. hab. Beata Bilicka, prof. UMK

Toruń, 22 października 2020 r.